نگاه کارشناس / ۲

علی عباسیان کارشناس اقتصادی:

تغییر رویکرد دولت برای رفع رسوب کالا

کدساتا طی ماه‌ها و سال‌های اخیر باعث شده که بسیاری از واردکنندگان با مشکلات بسیاری مواجه شوند که یکی از آنها افزایش هزینه بود. برداشته شدن موقت کدساتا می‌تواند تا حدودی هزینه مصرفی واردکنندگان را کاهش و یک گام آنها را به سودسازی نزدیک‌تر کند. علی عباسیان، کارشناس اقتصادی در گفت‌وگو با «هم‌میهن» شرایط پیش روی واردکنندگان را تشریح کرده است.

تسهیل واردات کالاهای دپو شده چه تاثیری روی کالاها دارد؟

این اقدام را می‌توان بسیار مثبت ارزیابی کرد. در گذشته واردکنندگان باید منبع ارز خود را از طریق کدساتا اعلام می‌کردند. این روند عملاً واردات را برای کسانی که صادرکننده نبودند غیرممکن می‌کرد. هدف این بخشنامه جلوگیری از خروج ارز بود، اما باعث ناکارآمدی‌هایی نیز در اقتصاد می‌شد.

مزایا و معایب این روش چیست؟

از دید سیاست‌گذار شاید جلوگیری از خروج ارز درست باشد اما این سیاست آسیب‌هایی هم به اقتصاد وارد می‌کند؛ مثل عدم تأمین به موقع کالاها برای تولیدکنندگان یا محدود شدن ورود تکنولوژی‌های روز به کشور. از نگاه اقتصاد آزاد، چنین محدودیتی نوعی دخالت دولت در اقتصاد است و مانع بهره‌برداری از مزیت‌های رقابتی کشورها می‌شود.
سیاست‌های کلی دولت تغییری نکرده، اما با توجه به افزایش رسوب کالا در گمرک، جلوگیری از استهلاک ماشین‌آلات موجود و همچنین برای تأمین سریع‌تر کالاهای اساسی و جلوگیری از رشد قیمت‌ها، دولت فعلاً فضای واردات را بازتر کرده است.
توصیه ما این است که شرایط واردات و صادرات به سادگی انجام شود تا هم تکنولوژی وارد کشور شود و هم از ظرفیت‌های تولیدی کشور استفاده بیشتری شود. همچنین دولت باید فراتر رفته و این بخشنامه را تمدید و تثبیت کند تا ایران از فهرست کشورهای دارای اقتصاد بسته خارج شود.

این طرح چه مزیت‌هایی برای زنجیره تولید دارد؟

این طرح باعث شده واردات کالاهای واسطه‌ای و تجهیزات تولید راحت‌تر انجام شود و تولیدکنندگان داخلی بتوانند نیاز خود را سریع‌تر تأمین کنند. البته ممکن است در کوتاه‌مدت مقداری شوک ارزی ایجاد شود اما در بلندمدت اثر مثبت بر افزایش تولید و ثبات بازار خواهد داشت.
دولت باید منبع ارز برای واردات را مشخص کند و از قبل ارز مورد نیاز را تأمین نماید تا با جهش نرخ ارز روبه‌رو نشویم. این بخشنامه می‌تواند تاحدی بازار تولیدکنندگان داخلی را تحت فشار قرار دهد، اما با مدیریت صحیح و سیاست‌های هم‌زمان حمایتی می‌توان این چالش را کاهش داد.

این بخشنامه می‌تواند تاثیری بر کاهش قاچاق داشته باشد؟

بله، یکی از مزایای مهم این بخشنامه کاهش انگیزه قاچاق است. طرح‌هایی مثل ساتا یا ممنوعیت واردات باعث شده بود کالاها به صورت قاچاق وارد کشور شوند که این مسئله علاوه بر آسیب‌های اقتصادی، تهدیداتی برای امنیت کشور نیز ایجاد می‌کرد؛ زیرا روی برخی کالاهای قاچاق هیچ نظارتی وجود ندارد.

روند بازارها را مختل می‌کند، ممکن است اجناس بی‌کیفیت نیز جای اجناس اصلی را بگیرد.
همچنین دولت و مسئولان توانایی نظارت بر اینگونه کالاها را ندارند. کاهای قاچاق می‌تواند روند قیمتی در بازارها برهم بزند، همچنین واردکنندگان مسیر قانونی را با چالش‌های بسیاری مواجه سازد

وقفه‌ای در تامین مواد اولیه کارخانجات و نیازهای ضروری مردم ایجاد نشود. تمرکز اصلی این بخشنامه بر روی اولویت‌های تعیین‌شده در بند یک است که عمدتاً شامل کالاهای اساسی و حیاتی برای تولید است. ترخیص ۹۰ درصدی سایر کالاها نیز با ارائه ضمانت‌نامه بانکی مورد پذیرش گمرک واقع می‌شود و در موارد خاص نیز امکان تأمین ارز بدون ثبت سفارش توسط بانک مرکزی فراهم است.

شرایط ضمانت‌نامه‌های بانکی به چه شکل است؟

برای کالاهایی که هنوز تمامی مراحل ثبت سفارش را طی نکرده‌اند، گمرک می‌تواند با دریافت ضمانت‌نامه معتبر از بانک، ترخیص درصدی (تا ۹۰ درصد) را انجام دهد. هدف اصلی این اقدام هم سرعت‌دهی به جریان ورود کالا به کشور و جلوگیری از معطلی در گمرک‌ها است.

در بخشنامه به کالاهایی با عمر ساخت پایین نیز اشاره شده، منظور از این موضوع چیست؟

بر اساس این بخشنامه، وزارت امور اقتصادی و دارایی مجاز است حتی برای کالاهایی که سال سفارش آن‌ها اشاره شده اما عمر ساخت آنها کمتر از زمان مقرر است نیز فرآیند ترخیص را بدون نیاز به تشریفات پیچیده انجام دهد. این کمک می‌کند کالاهای تازه وارد شده یا مواد اولیه با عمر کوتاه‌تر را سریع‌تر به دست مصرف‌کننده برساند.
بلافاصله پس از ابلاغ، بخشنامه لازم‌الاجراست و تمام گمرک‌ها و واحدهای تابعه ملزم به رعایت آن هستند. همچنین سازوکار نظارتی وزارت اقتصاد و گمرک ایران به طور مداوم اجرا می‌شود تا صحت عملکرد و جلوگیری از هرگونه سوءاستفاده تضمین شود.
طبق بخشنامه، حتی کالاهایی که فعلاً فاقد ثبت سفارش و تایید بانک مرکزی هستند، با شرایط ذکرشده امکان ترخیص ۱۰۰ درصدی خواهند داشت. البته پس از ورود، شرکت‌ها باید نسبت به تکمیل مدارک و طی مراحل قانونی اقدام کنند تا فرآیند انتقال ارز و ثبت نهایی انجام شود.

نگاه کارشناس / ۳

محمدتقی فیاضی کارشناس اقتصادی:

مصوبه جدید می‌تواند قیمت‌ها را افزایش دهد

واردات همواره با چالش‌های مشخصی همراه بود و عدم ترخیص کالاها و باقی ماندن طولانی آنها در برخی از موارد باعث زیان‌سازی شده است. محمدتقی فیاضی، کارشناس اقتصادی در گفت‌وگو با «هم‌میهن» روند ترخیص کالا را توضیح داده است.

مصوبه جدید می‌تواند روند ترخیص کالا را سرعت بخشد؟

به‌طور کلی می‌توان گفت بله، این مصوبه می‌تواند سرعت ترخیص کالاها را افزایش دهد، اما مشروط به وجود یک‌سری شرایط است. اجرای این مصوبه همچنان با چالش‌هایی روبه‌رو خواهد بود و نیازمند توجه به برخی جزئیات کلیدی است.
در متن مصوبه آمده که این تسهیلات شامل کالاهایی می‌شود که به عنوان مواد اولیه، ماشین‌آلات، کالاهای اساسی و کالاهای مصرفی ضروری تعریف شده‌اند. اما تعاریف این مفاهیم چندان شفاف نیست و احتمال دارد در عمل مشکلاتی ایجاد شود؛ به‌ویژه برای کالاهایی که مرز بین این تعاریف قرار می‌گیرند.
از سوی دیگر، سهم ۶۰ درصدی این کالاها در زنجیره ارزش نیز مطرح شده است که تشخیص و محاسبه آن در عمل ساده نیست، مگر اینکه وزارتخانه‌های ذی‌ربط مانند صمت و جهاد کشاورزی از قبل فهرست‌ها و زیرساخت‌های لازم را آماده کرده باشند. باید توجه داشت بازه زمانی اجرای این مصوبه تنها یک ماه است و زمان کوتاهی برای هماهنگی دستگاه‌ها و آماده‌سازی زیرساخت‌ها محسوب می‌شود.

هماهنگی بین دستگاه‌ها در این خصوص موثر است؟

هماهنگی بین گمرک و سایر وزارتخانه‌ها یک بخش بسیار تعیین‌کننده است. اگر از قبل سامانه‌ها به درستی به‌روز شده باشند و آمادگی لازم وجود داشته باشد، احتمال بروز مشکل پایین می‌آید. اما اگر این هماهنگی‌ها به طور کامل شکل نگرفته باشد و سامانه‌های فنی مشکلاتی داشته باشند، ممکن است شاهد بروز خطاهای سیستمی یا اختلال در روند کار باشیم.
همچنین روند صدور معرفی‌نامه‌ها از سوی وزارتخانه‌ها در مهلت یک‌ماهه با ساختار اداری فعلی می‌تواند کار را دشوار کند. یکی از نکات مهم این است که با توجه به فرایند بدون نیاز به ثبت کد سال، به نظر می‌رسد برای واردات این کالاها باید از ارز غیررسمی استفاده شود. این موضوع می‌تواند بر قیمت تمام‌شده کالاها تاثیر بگذارد و در نهایت موجب افزایش قیمت برخی اقلام شود.

به طور کلی هدف مصوبه کمک به تسریع و تسهیل فرآیند ترخیص کالا است و اگر بتوان موانع موجود را مثل تعاریف شفاف‌تر، هماهنگی میان دستگاه‌ها و به‌روزرسانی سامانه‌های فنی رفع کرد، قطعاً می‌تواند تأثیر مثبتی داشته باشد اما موفقیت آن به تحقق این پیش‌نیازها و میزان همکاری نهادهای ذی‌ربط بستگی دارد.

نگاه کارشناس / ۴

حسن حسنخانی کارشناس اقتصادی:

این تصمیمات دور زدن مقررات گمرکی است

چند روزی می‌شود که مقررات گمرکی به صورت موقت تغییر کرده و قرار است بدون معطلی و سرگردانی در راه گمرک کالاهای اساسی و مورد تایید ترخیص شود، اما برخی از کارشناسان این نوع ترخیص کالا را معضل می‌دانند و عقیده دارند که ترخیص کالا بدون تشریفات می‌تواند مخاطرات بسیاری برای اقتصاد کشور در پی داشته باشد. حسن حسنخانی، کارشناس اقتصادی در گفت‌وگو با «هم‌میهن» این معضل را بررسی می‌کند.

ترخیص کالا بدون ثبت کد چه نتایجی در بردارد؟

این نوع تصمیمات در واقع نوعی دور زدن مقررات گمرکی محسوب می‌شود. اخیراً نیز استاندار سیستان و بلوچستان ظاهراً نامه‌ای در این خصوص صادر کرده بود؛ البته دولت سریعاً جلوی این رویه را گرفت. رعایت مقررات و طی کردن رویه‌های گمرکی، در شرایط عادی، الزامی است؛ هم برای امنیت کشور و هم برای اقتصاد. چنانچه از این مقررات عدول شود و استثناهای گسترده‌ای برقرار گردد، ممکن است تبعات بسیار جدی به همراه داشته باشد.

به چه تبعاتی اشاره دارید؟

اگر چنین اقدامات و مصوباتی که شما به آن اشاره کردید منجر به افزایش تقاضای ارز برای واردات شود، قطعاً می‌تواند زمینه‌ساز شوک ارزی در کشور باشد. این موضوع ممکن است باعث تلاطم در بازار ارز شده و شوک عرضه را نیز به دنبال داشته باشد؛ به‌خصوص که اکنون نزدیک پاییز هستیم؛ فصلی که معمولاً تقاضا برای ارز به‌صورت فصلی افزایش می‌یابد.

استثنایی برای ترخیص کالا از گمرک وجود دارد؟

در برخی موارد خاص و کاملاً موقتی، می‌توان استثنا قائل شد. به عنوان مثال، برای کالاهای اساسی یا آن‌هایی که به دلایل کم‌اهمیت یا واهی مدت طولانی در گمرک رسوب کرده‌اند، می‌توان با برخی تدابیر آن‌ها را ترخیص کرد. همچنین برای کالاهای فسادپذیر که تأییدیه‌های سلامت را دارند و مشکلی از نظر امنیت و بهداشت برای کشور ایجاد نمی‌کنند، چنین مواردی با تدابیر ویژه ممکن است قابل پذیرش باشد.

حذف مقررات گمرکی چه مخاطراتی دارد؟

به طور کلی، مقررات‌زدایی از رویه‌های گمرکی به ضرر کشور است؛ هم از جنبه امنیتی و بهداشتی و هم از منظر اقتصادی. عدم رعایت این مقررات هم کشور را از لحاظ امنیتی و سلامت به چالش می‌کشد و هم تقاضا برای ارز را افزایش می‌دهد که هر دو می‌تواند منجر به بروز شوک ارزی و نوسانات بازار شود.

نگاه کارشناس

تصمیمات خلق‌الساعه مانع صادرات

میناجعفری
کارشناس اقتصادی

ثبات محیط کسب و کار از جمله حقوق فعالان اقتصادی اساساً به واسطه مقررات و بخشنامه‌های خلق‌الساعه دچار تزلزل شده و عموماً از آنها دریغ می‌گردد؛ بخشنامه‌های خلق‌الساعه، به‌این معنا که کلیه بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌هایی که بدون برنامه‌ریزی و کارشناسی دقیق و کافی تولید و بلافاصله به اجرا گذاشته می‌شود. همانطور که مستحضرید؛ بر اساس ماده (۲۴) قانون بهبود مستمر محیط کسب وکار مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶، دولت و دستگاه‌های اجرایی مکلفند به منظور شفاف‌سازی سیاست‌ها و ایجاد ثبات اقتصادی، هرگونه تغییر سیاست‌ها، مقررات و رویه‌های اقتصادی را در زمان مقتضی قبل از اجرا، به اطلاع عموم برسانند، همچنین از سوی دیگر هرگونه آئین‌نامه، دستورالعمل، بخشنامه یا مقرره خود را بلافاصله در سامانه ملی قوانین و مقررات ثبت نمایند و به اطلاع عموم برسانند و مقررات، تنها در صورت ثبت در این سامانه، نافذ است. این بخشنامه‌ها اغلب به دلیل ناگهانی بودن و عدم تطابق با قوانین موجود، مشکلات عمیقی را در سیستم اجرایی به وجود می‌آورند. صدور چنین بخشنامه‌هایی که اساساً با نیت‌های خوبی انجام می‌شوند و لذا بدون بررسی دقیق و در نظر گرفتن پیامدهای آن، بعضاً عدم تطابق آن‌ها با قوانین جاری کشور و عدم آگاهی کافی از اثرات آن‌ها بر مردم، باعث می‌شود تا مشکلات جدیدی به‌وجود آید. این بخشنامه‌ها بیشتر از آنکه به اصلاح امور کمک کنند، نتیجه معکوس داشته و باعث افزایش نارضایتی‌ها می‌شوند. به اختصار می‌شود به گلوگاه ورود و خروج ارز در کشور اشاره و به رخداد بحران‌ها در فعالیت برخی از صادرکنندگان اشاره کرد که نیمی از کالایشان را در کشتی‌ها بارگیری می‌کنند و این بین، یک بخشنامه جدید صادر می‌شود که مانع از بارگیری باقی‌مانده کالا می‌شود. بعضا صادرکنندگان در چنین شرایطی با مشکلات مالی و اجرایی جدی مواجه و متاسفانه مجبور می‌شوند هزینه‌های اضافی برای نگهداری و دوباره بارگیری کالا و برخی اوقات به سبب از بین رفتن کامل کالاها خسارات هنگفتی را متحمل شوند. در کنار این مشکلات، فقدان هماهنگی بین نهادهای مختلف دولتی و صدور ناگهانی چنین بخشنامه‌هایی، باعث می‌شود که گاهی صادرکنندگان نتوانند به تعهدات خود در معاملات بین‌المللی عمل کنند که این مسئله اعتبار اقتصادی آن‌ها را نیز تهدید می‌کند. پیرو این اتفاقات قراردادهای تجاری‌شان نیز دستخوش ضرر و وزیان‌های غیرقابل جبران شده و از همه بدتر آن است که تاجران در داد و ستد دچار بی‌تفاوتی شده و انگیزه خود را برای ادامه فعالیت بازرگانی ازدست می‌دهند. این رویداد موجبات کاهش تزریق ارز در اقتصاد می‌گردد و همیشه تاکید بنده بر این بوده است که باید صادرات تقویت گردد و لذا برای دوری جستن از تلاطم‌های بازار ارز و نوسات آن و افزایش قیمت‌ها در اقتصاد کشور، می‌بایست دست از صدور آنی این بخشنامه برداشته و در رشد اقتصادی و ثبات آن موانع پیش‌رو را از میان برداریم. اجرای بخشنامه‌های خلق‌الساعه باعث ایجاد مشکلات مختلفی در سطح جامعه و سیستم قضایی شده است. صدور ناگهانی این بخشنامه‌ها و عدم اطلاع‌رسانی کافی درباره آن‌ها باعث ایجاد نارضایتی در میان مردم می‌شود. اساساً نبود شفافیت و عدم آگاهی شهروندان از مفاد این بخشنامه‌ها، مشکلاتی در زمینه حقوقی و اداری گریبان‌گیر مردم خواهد شد و حقیقتاً تعداد پرونده‌های قضایی که در سیستم قضایی ایجاد می‌گردد رقم چشمگیری خواهد شد. این مسئله تنها به این دلیل است که بسیاری از این بخشنامه‌ها با قوانین موجود مغایرت داشته و افراد به دلیل تضییع حقوق‌شان، شکایات خود را به مراجع قضایی می‌برند. عمده انتقادات به «بیرون از گود نشستن سیاست‌گذار و صدور بخشنامه‌های متعدد» بدون درنظر گرفتن واقعیت موجود است؛ گویی که افرادی در دنیای متفاوتی شرایط حاضر را نمی‌بینند و اصلاً از اوضاع فعلی اقتصاد و صنعت خبر ندارند. بارها این مطلب را توصیه نموده‌ام که تحریم‌های داخلی بیشتر از تحریم‌های بین‌المللی کمر اقتصاد و صنعت را شکسته است. قیمت‌گذاری دستوری، تخصیص ارز، عوارض صادراتی، تعرفه واردات، حقوق دولتی، عرضه در بورس کالا و موارد متعدد دیگر، صدور بخشنامه‌های خلق‌الساعه در حوزه تجهیزات و ماشین‌آلات معدنی، تبعات زیادی برای تولیدکنندگان دارد؛ چراکه تولیدکننده زمانی محصولی را تولید می‌کند که آن را به قیمت مشخص پیش‌فروش کرده و قطعات مورد نیاز را نیز با توجه به طولانی بودن فرآیند تأمین، از قبل سفارش داده است. در این بین با صدور یک بخشنامه، ناگهان با افزایش چندبرابری قیمت‌ها مواجه شده و دچار مشکل می‌شود لذا آنچه که بیش از پیش فقدانش احساس می‌شود در زمان تصمیم‌گیری‌ها به شرایط بازار و مسائل بین‌المللی توجه نمی‌شود و قبل از اتخاذ تصمیم، آن را با فعالین در صنعت در میان نمی‌گذارند.